

KS. JANUSZ GRĘŻLIKOWSKI*

TORUŃ–WARSZAWA

Wiesław Kazimierz Kiwior, *Czynności poprzedzające otwarcie dochodzenia w sprawach wyznawcy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2014, ss. 236.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2015.031>

W dziejach Kościoła ważną rolę w jego życiu, misji i działalności duszpasterskiej odgrywali błogosławieni i święci. Osoby, które przez najwyższy akt miłości, czyli przez oddanie życia w męczeństwie lub przez heroiczną praktykę cnót, uświęcały siebie w Kościele i poprzez Kościół, idąc drogami przez niego wskazanymi, były zawsze przykładem do naśladowania, a ich świadectwo życia było i jest stawiane jako wzór. Uznanie przez Kościół takiego świadectwa życia i świętości przybrało formę kanonizacji, której przeprowadzenie wiąże się z zastosowaniem norm prawa kanonizacyjnego, które z wielką starannością i zatroskaniem były formowane przez wieki. Obecnie zostały na nowo uporządkowane i uproszczone, zgodnie z aktualnymi wymogami teologii, prawa i krytyki historycznej i ogłoszone w 1983 roku w konstytucji apostolskiej Jana Pawła II *Divinus perfectionis Magister*. Kościół zatem zmarłych katolików, którzy spełniają

* Ks. dr hab. Janusz Gręźlikowski – prezbiter diecezji włocławskiej, dr hab. nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, prof. Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, oficjał Sądu Biskupiego, prof. nadzwyczajny i kierownik Katedry Historii Kościelnego Prawa Polskiego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie.

wymogi świętości kanonizowalnej, wynosił i wynosi do chwały ołtarzy. Włączenie do grona błogosławionych i świętych dokonuje się decyzją Biskupa Rzymu, którą poprzedza wnikliwe i rzetelne postępowanie procesowe obejmujące dochodzenie diecezjalne lub eparchialne oraz merytoryczne studium sprawy w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Celem tego postępowania jest poszukiwanie i odkrywanie prawdy historycznej dotyczącej życia i działalności kandydata na ołtarze i osiągnięcie pewności moralnej odnośnie do jego świętości, realizowanej na drodze męczeństwa lub na drodze heroicznego praktykowania cnót, co skutkuje osiągnięciem świętości jako męczennik lub wyznawca. Męczeństwo i heroiczność cnót, które są przedmiotem procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego, określają i kształtują specyfikę tego procesu, zarówno w przygotowaniu do otwarcia dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego i w jego przebiegu, jak i w merytorycznym studium sprawy na etapie rzymskim.

Właśnie temu zagadnieniu zostało poświęcone prezentowane opracowanie ks. prof. UKSW dr. hab. Wojciecha Kiwiora, prodziekana Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie, wydane przez Wydawnictwo tegoż Uniwersytetu. Recenzję wydawniczą napisał ks. prof. UKSW dr. hab. Marek Saj. Opracowanie składa się ze spisu treści (s. 5–8), wykazu skrótów (s. 9–11), wstępu (s. 13–19), trzech rozdziałów (s. 21–189), zakończenia (s. 191–196), bibliografii (s. 197–219), streszczenia i spisu treści w języku włoskim i hiszpańskim (s. 221–236).

Autor w swojej pracy podejmuje naukową refleksję „nad sprawami wyznawców, a więc katolików, którzy za życia, w chwili śmierci i po śmierci cieszą się opinią świętości i sławą łask uzyskiwanych od Boga za ich wstawiennictwem” (s. 13), ograniczając się do ukazania i omówienia samego „przygotowania, jakie musi koniecznie poprzedzić – z woli ustawodawcy – formalne otwarcie dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawie wyznawcy” (s. 13), a które – jak pisze autor – „podejmuje powód i jego pełnomocnik, czyli postulator, oraz kompetentny biskup diecezjalny lub eparchialny” (s. 14), co jest konieczne do urzędowego otwarcia procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego wyznawcy.

Prezentowane dzieło jest niewątpliwie poważną pozycją naukową w dorobku ks. Kiwiora, porządkującą i prezentującą czynności poprzedzające otwarcie dochodzenia w sprawie wyznawcy. Tym samym stanowi wyczerpujący komentarz teoretyczny i praktyczny do właściwego rozumienia

przepisów prawnych w tej materii, jak też wskazuje, w jaki sposób przepisy te umiejętnie i skutecznie rozumieć, dobierać i stosować w konkretnych sprawach przygotowawczych na terenie diecezji. Jest więc pomocą w dobrym przygotowaniu sprawy beatyfikacyjnej i kanonizacyjnej wyznawcy do formalnego otwarcia dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego.

We wstępie do rozprawy, który legitymuje się wszystkimi wymaganymi metodologicznymi elementami, autor wyjaśnia istotne założenia tego opracowania. Umiejętnie wprowadza czytelnika w problem swej rozprawy, charakteryzuje źródła, metodę pracy, wyjaśnia i precyzuje pojęcia i terminologię oraz sytuuje podjęte badania naukowe w znamionach aktualnej problematyki nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego. Słusznie zauważa, powołując się na artykuł ks. B. Turka, podsekretarza Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, zatytułowany *Błędy w przygotowaniu i prowadzeniu spraw na terenie diecezji i ich reperkusje w fazie rzymskiej* (w: *Przygotowanie sprawy beatyfikacyjnej. Aktualny stan prawny*, red. W. Bar i L. Fiejdasz, Lublin 2010, s. 185–200), że „gruntownej zmianie ustawodawstwa w zakresie postępowania beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego, dokonanej przez bł. Jana Pawła II w 1983 roku, nie zawsze i nie w pełni towarzyszyło właściwe rozumienie nowych przepisów prawnych oraz ich umiejętne i skuteczne stosowanie w konkretnych sprawach” (s. 14). Podkreśla również, wskazując na liczną literaturę przedmiotu pochodzącą z wszystkich ważniejszych ośrodków myśli kanonistycznej, iż w kanonistyce światowej nie ma na podjęty temat refleksji naukowej odrębnej monografii. Tym większa zatem wartość prezentowanego opracowania.

Całość problematyki niniejszej publikacji została zawarta w trzech zwartych i logicznie powiązanych z sobą grupach zagadnień, ujętych w odrębne, zatytułowane rozdziały. Tworzą one główny korpus opracowania hermetycznie zamknięty.

W rozdziale pierwszym rozprawy, zatytułowanym *Uwarunkowania sprawy beatyfikacyjnej i kanonizacyjnej wyznawcy* (s. 21–64), autor wnikliwie analizuje najważniejsze uwarunkowania sprawy beatyfikacyjnej i kanonizacyjnej, na które składają się podstawowe wymogi pozytywne, jakie musi spełniać, aby rozpocząć dochodzenie diecezjalne albo eparchialne, podmioty występujące w przygotowaniu sprawy, czyli powód, i jego pełnomocnik – postulator oraz kompetentny biskup diecezjalny lub marchialny. Oprócz tych wymogów autor omawia kwestie związane

z władzą kompetentną do przeprowadzenia instrukcji sprawy, sposobem postępowania przy sprawach nowych i dawnych, samym przedmiotem dochodzenia, terminami wniesienia prośby o rozpoczęcie dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego. W podsumowaniu rozdziału autor zauważa, że przygotowanie przedmiotowe całego dochodzenia ma charakter dynamiczny i ma na celu zebranie wystarczających środków dowodowych, które będą zmierzać do ukształtowania pewności moralnej na temat heroiczności cnót kandydata na ołtarze. Wskazuje też na fundamentalne wymagania pozytywne, jakie prawo kanoniczne stawia kandydatowi na ołtarze, i rolę postulatora, który jest kluczową postacią w pierwszym okresie przygotowywania sprawy do formalnego otwarcia procesu.

Przygotowanie ze strony postulatora to tytuł drugiego rozdziału (s. 65–112). W tej części autor podejmuje ważne analizy i bada kwestie związane z przygotowaniem sprawy, jakiego musi dokonać pełnomocnik powoda, czyli postulator sprawy. Przygotowanie to jest bardzo ważne, gdyż – jak zaznacza ks. Kiwior – „na jego podstawie postulator powinien wyrobić sobie opinię o całości powierzonej sprawy i zgodnie z przepisami prawa kanonizacyjnego sporządzić prośbę o rozpoczęcie dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego” (s. 65). Może się ono rozpocząć po zebraniu wiadomości na temat życia i działalności kandydata na ołtarze oraz przeprowadzeniu szerokich działań i czynności wymaganych przez prawo kanoniczne. Prezentuje tutaj kwestie związane z zebraniem wiadomości na temat życia i działalności kandydata na ołtarze, zgromadzeniem jego pism opublikowanych i niepublikowanych, założeniem archiwum dla sprawy beatyfikacyjnej, uzasadnieniem sławy świętości i znaków oraz wskazaniem waloru eklezjalnego, napisaniem naukowej biografii, sporządzeniem listy świadków, szerzeniem kultu prywatnego, zabezpieczeniem pamiątek oraz zeznań świadków naocznych, prośbą o rozpoczęcie dochodzenia. W dziesięciu podrozdziałach autor szczegółowo omawia wspomniane czynności i działania i wskazuje na ich ważność oraz na to, że „działania te wymagają od postulatora dobrej znajomości prawa kanonizacyjnego, zarówno materialnego, jak i formalnego, ponieważ przygotowując sprawę, należy uwzględnić przepisy zawarte w różnych tekstach prawnych i dotyczące różnych kwestii” (s. 65). Rozważania i wywody autora są wnikliwe i rzetelne i dają czytelnikowi możliwość poznania szerokiej i jakże wymagającej pracy i działań postulatora, który jest w tych pracach przygotowawczych

postać kluczową. Aby jego działania na tym etapie osiągnęły zamierzony przez ustawodawcę cel, musi on przede wszystkim przeprowadzić szerokie, wnikliwe i solidne poszukiwania na temat życia i działalności kandydata na ołtarze, zbierając informacje oraz odpowiednie dokumenty, a także jego pisma. Dzięki tym wysiłkom będzie dysponował odpowiednią dokumentacją uzasadniającą i potwierdzającą sławę świętości i znaków oraz eklezjalno-społeczny pożytek beatyfikacji i kanonizacji, jak również umożliwiającą napisanie krytycznej biografii albo relacji na tematy, które winny się znaleźć w biografii. Pomyślnie i zgodnie z przepisami prawa przeprowadzone przez postulatora przygotowania – jak zaznacza autor – „skutkują sporządzeniem przez niego i wniesieniem do kompetentnego biskupa diecezjalnego lub eparchialnego prośby o formalne rozpoczęcie procesu wraz z załącznikami wymaganymi przez prawo kanonizacyjne” (s. 112).

W rozdziale trzecim pt. *Dochodzenie preliminarne biskupa diecezjalnego lub eparchialnego* (s. 113–189) autor poddaje szczegółowej analizie ustawowe i jasno określone działania przygotowawcze ze strony kompetentnego biskupa diecezjalnego lub eparchialnego. Zaznacza, że „wniesienie przez postulatora prośby o rozpoczęcie dochodzenia diecezjalnego w sprawie wyznawcy do kompetentnego biskupa diecezjalnego lub eparchialnego nie skutkuje natychmiastowym rozpoczęciem procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego, lecz nakłada na tegoż biskupa obowiązek bardzo uważnego i wnikliwego rozeznania sprawy. Samo zaś rozeznanie nie jest czynnością jednorazową, ale procesem złożonym z wielu czynności” (s. 113). W tym miejscu ks. Kiwior omawia w poszczególnych podrozdziałach wspomniane czynności przygotowawcze, według następującego porządku: ocena prośby postulatorskiej wraz z załączoną dokumentacją, konsultacja z konferencją biskupów w sprawie stosowności rozpoczęcia procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego, zebranie informacji od wiernych, opinia cenzorów teologów dotycząca pism opublikowanych i ewentualnie niepublikowanych, opinia komisji historycznej po zebraniu przez nią wszystkich pism niepublikowanych i wszelkich dokumentów związanych w jakikolwiek sposób ze sprawą, *nihil obstat* Stolicy Apostolskiej, decyzja o rozpoczęciu lub zaniechaniu dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego, przygotowanie pytań dla świadków oraz mianowanie delegata biskupa, rzeczownika sprawiedliwości

i co najmniej jednego notariusza. W tej części opracowania znajdujemy bardzo precyzyjne, logiczne i przekonujące rozważania wskazujące na ważność i poprawność przeprowadzenia tych czynności. Autor podkreśla, że „dochodzenie preliminarne, które stanowi bardzo szeroką konsultację eklezjalną na temat postaw i stosowności rozpoczęcia procesu” (s. 188), prowadzi do rozeznawania i weryfikacji podstawowych warunków pozytywnych i negatywnych oraz do podjęcia decyzji o formalnym rozpoczęciu dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w katolickich Kościołach wschodnich celem przeprowadzenia instrukcji sprawy. Koordynatorem i odpowiedzialnym za wszelkie działania w ramach dochodzenia preliminarne – jak zaznacza autor – jest biskup diecezjalny lub eparchialny, który jest drugą kluczową osobą w przygotowaniu sprawy do formalnego otwarcia procesu, natomiast postulator jest na tym etapie jego bliskim współpracownikiem.

Lektura całości rozprawy przekonuje, że mamy do czynienia z opracowaniem solidnym, precyzyjnym i bogatym w treść. Atutem publikacji jest zamieszczenie na końcu każdego rozdziału podsumowania, co ułatwia zapoznawanie się z treścią, jak też czyni opracowanie bardzo przejrzystym. Autor dokonał ogromnego trudu przestudiowania obszernego materiału źródłowego, który stanowią akty prawne i dokumenty papieży i Stolicy Apostolskiej, wykorzystał też w sposób perfekcyjny literaturę przedmiotu, w tym w dużym stopniu obcojęzyczną. Lektura rozprawy rodzi uznanie, a w konsekwencji prowadzi do podkreślenia i zauważenia merytorycznych walorów podjętych badań naukowych w aspekcie czynności poprzedzających formalne otwarcie dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawie wyznawcy. Należy do nich przede wszystkim zaliczyć przybliżenie polskiemu czytelnikowi ważnych treści merytorycznych i praktycznych odnoszących się do czynności przygotowujących proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny, jakie muszą być przeprowadzone – z woli ustawodawcy kościelnego – przed formalnym otwarciem dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawie wyznawcy.

Recenzowane dzieło będzie niewątpliwie stanowić nieocenioną pomoc dla tych wszystkich, którzy biorą czynny udział w postępowaniu beatyfikacyjnym lub kanonizacyjnym na etapie przygotowawczego postępowania diecezjalnego, a szczególnie w zakresie czynności poprzedzających otwarcie dochodzenia w sprawie wyznawcy. Należy podziwiać

wielką i uderzającą erudycję autora, pogłębioną interpretację źródeł, jasność i przejrzystość wywodów, rzetelność w ich dokumentowaniu oraz liczne odniesienia do praktyki. Uderza w pracy przejrzysta i logiczna struktura kompozycyjna rozprawy. Twierdzenia dobrze i obficie udokumentowane, a język pracy jest staranny i poprawny, ułatwiając odbiór niełatwej niekiedy treści opracowania. Nie sposób nie zauważyć ponadto walorów czysto edytorskich pracy, ułatwiających posługiwanie się nią. Praca jest bardzo starannie przygotowana i zaprezentowana pod względem formalnym. Także od tej strony ujawnia ona dobre przygotowanie metodologiczne jej autora, który wykazał się wielką pracą i znajomością materiału źródłowego; szczegółowo go opracowując, zaprezentował zmysł syntetyczny, selekcionując prawidłowo bardzo obszerny materiał źródłowy oraz kompletując go w logiczną i jasną całość w ramach poszczególnych rozdziałów. Wprowadzenia do poszczególnych rozdziałów, konsekwentnie prowadzona myśl przewodnia opracowania wystawiają autorowi pochlebne świadectwo jako kanoniście.

Prezentowana publikacja stanowi bezsprzecznie bardzo cenne i wzbogacające polską literaturę kanonistyczną przedsięwzięcie. Służy przybliżeniu tematyki odnoszącej się do prowadzenia trudnych i wymagających wielkiej precyzji i dokładności spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych na etapie czynności poprzedzających otwarcie dochodzenia sprawie wyznawcy, przybliża tę tematykę przeciętnemu czytelnikowi, ale przede wszystkim osobom, które są zainteresowane rozpoczęciem sprawy beatyfikacyjnej lub kanonizacyjnej, jak też będzie przydatna jako przewodnik dla wszystkich postulatorów prowadzących takie procesy.

